ԵՒՐՈՊԱ

Լրագիր Տաքսիմոն

թիւ 32 — 8 ՕԳՈՍՏՈՍԻ (27 ՅՈՒԼԻՍԻ) — 1857

ԹՈՒԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա--ր-է-յ-ն Բ-ր-ն-ր-ն-ր-ն տուած լրեր եւ Ռոբ Բոբ լրագրին անանց վրայ ըսած խարհրդածութիւնք։

ԱՒՍՏՐԻԱ. Փերդինանդ Մաքս ազգիդիսին Ալէնեան հասնիլը։ Իտալիոյի ազգարարները։

ԳԱԼԼԻԱ. Կայսեր Օլդրան եկեղեցը։ Մոլատիայի իշխանդին։ Ալժիրայք։

ԱՍԿԳԻՌ. Հնդկաստանի վիճակը։ Չինաստան։

ՊՏԱԼԻԱ. Վենիսի ազատագրութեան յիշատակներ։

ՊՈՒՍԱՍՏԱՆ. Կայսեր Բերլինի հասնիլը։ Թիւրքմենքարան պետ մարդասանք մը։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Պարտականեր փոփոխութիւնը։

ԻՒՈՒՍԱՆԱԿԱՆԵՔ. Դուռ հոս ապահովեն փարատեն եւ իր տարարքին բարարտիան ըրած էրեր հնամիարդութեանց պատմութիւնը։

ԱՆԱՄՈՆ ԹՄԱՅԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆ ԱԶԳՈՒՄԸ։

ԱՆԳԼԻԱ. Պէտքան Թագաւորաներ իշխան գրքարարներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ. Հարարար փառաւորան մը։ Դարպիսի պինեն։ Վեսարին Նարին բանեկը։

ՎԻԵՆՆԱ, 8 ՕԳՈՍՏՈՍԻ։

Լիսաբիոնան ինքնիշխանութիւնն ամենայն Ճին հետեւեալ լուրը կը հրատարակէ։ Կատանդնուպոլսէն եկած վերջին հնագրական լուրերէն, Մոլատիայի ընտրութեան պատճառաւ ծագած գեղարուեստական գժտութեան միջակին վրայ առ տիզկութիւններն առնք։ Դարդիայի գեսպանը Բարձրագոյն դուռէն որոշ կերպով մը պահանջեց որ ընտրութիւններն ոչնչացուին, որուն սամանեան պաշտօնեայք ունայն Վին պատասխան տուեր են թէ Դուռն որոշած է Մոլատիայի եւ Վալաքիայի աթոռակալները (գոյոֆոտ) Կոստանդնուպոլիս կանչել, որպէս զի գեսպանաց ժողովքին առջեւն ընտրութեան ընթացքին վրայ ճիշդ տեղեկութիւն առնեն։

Պր. Դուքնել առ առաջարկութիւնը յանձն չառաւ այլ պահանջեց որ ընտրութիւններն անմիջապէս եւ առանց պայմանի ոչինչ հրատարակուին՝ ծանուցանելով որ եթէ իր պահանջումն ի գործ չդրուի, 24 ժամու մէջ իր դրօշը վար կ'առնու։ Դուռն ունայն Ճին ներքին պատասխան առաւ եւ նոյն տարաբարութիւնն ըրաւ, եւ ծանոյց որ, եթէ Պր. Դուքնել առ առաջարկութիւնն իրաւեւ իր պահանջման մերժում մը կը հանդիպի, անոր հետեւութիւններուն պատասխանատուութիւնն իրեն վրայ կ'ինայ։ Միանգամայն իմացուց որ մինչեւ սուլթանը գրով առ խնդրոյն վրայ ուղղակի Նապոլէոն կայսեր հետ դիտ՝որ խօսի։ Ասոր վրայ գեսպանն իր դրօշը վար առնել տուաւ։ Բայց սամանեան պաշտօնեէից ծանոյց որ քանի մ'օր եւոքը կոստանդնուպոլսէն պիտ՝որ նլլէ։ Ան միջոցին պարտական յոյս կու տայ որ դիւանը բուլորովին անկարելի չէ։

Դարդն լրագրին ունայն Ճին Կոստանդնուպոլսէն ստացած հեռագրական լուրերուն նայելով, նախ Ռուսաց, Թրուսիոյի եւ Ստրդինիայի գեսպանները Բարձրագոյն Դրան հետ իրենց հաղորդութիւնը կարեր եւ ծանուցեր են որ չուտով Ճամբայ պիտի ելլեն։

Ալ Լէնեանի Ռոբ Բոբ լրագրին առ Ծանրակշիռ գէպքին վրայ հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ընէ։ Պէրկու օր յառաջ Գալլիական գեսպանին եւ Բարձրագոյն դրան մէջ եղած դժուարութեան վրայ մեր ընթերցողաց անկեղծութիւն տուինք։ Հիմայ նոյն խնդիրը վանոյ ուր քայլ մ'ալ յառաջ գնայ։ Գաղղիայէն գեսպանն իր առն վրայէն դրօշը վար առաւ եւ գեսպանական հաղորդութիւններուն պաղրիկն ի պաշտօնէ հրատարակեց։ Որպէս զի իմացուի թէ Գաղղիա մինչեւ մեհեան սուլթանին ինչ ստիճանի բարեհաճութիւն կ'ընէ, հարկ է աչքէ անցընել առ զիւմիերը՝ զորանք Դուռը վերջը գոհ ընելու համար բրաւ։ Ամէն բանէ յառաջ սուլթանն իր հաւատարիմ եւ գործունեայ պաշտօնեաներէն մէկէն մեծ էպարքատութեան պաշտանն առաւ, եւ նոյնն ամենուն իրրեւ շափառութիւն սիրող եւ Գաղղիայի վստահութիւնն ունեցող Ալի փաշային յանձնեց։ Ասկէ եւոքը Դուռն յանձն առաւ երկու առաքելները կոստանդնուպոլիս կանչել, որպէս զի գեսպանաց առաջեն իրենց բռնած ընթացքին վրայ համար տան։ Նիթ Գաղղիա յանձնէն Ալի փաշային իրեն հակառակութիւն առնեցող եւ ուրիշին ապրեցութեամբը գործող պաշտօնեայ մը կը ուզէր, հիմայ սամանեան կառավարութեան դրութեան իր կատարեալ վստահութիւնը վայելող անձ մը կը տեսնէ։ Նիթ Փարիզի դահլիճը կը համարէր որ իր իշխանութեանց մէջ զանազան գործակալին առած լուրերն եւ ըրած ամբաստանութիւններն աւելի հաւատալի են, քան թէ ան պաշտօնատարաց ընկերք՝ զորոնք առ սուլթանը նոյն իշխանութեանց կատարեալ զրած էր։ Դուռը շատ յարմար եւ պատշաճ միջոց մը գտաւ առ հակառութիւնը։ Գաղղիայի գեսպանին եւ նախարարաց միւս ակրութեանց գեսպաններուն առջեւը քննելու եւ իրաց բուն վիճակն իմանալու։

Կարդիս առ ամէն պատասխան եւ հաշտարար ջանքերը մերժեց։ Ինքն ամենէն քննութիւն չուզեր, միայն հնազանդութիւն կը պահանջէ։ Արդիւն իրաւանց կամ անիրաւութեան վրայ չէ, այլ հպատակութեան վրայ է։ Հրամանը փարիզէն տրուած է, հարկ է որ սուլթանը զլուխ ծռէ, պէտք է Դուռն ինքզինքը քայքայէ։ Վերջապէս մ'ինչանութիւնն իր հպատակաց տուչ։ պէտք է կորսուիլ։ Ինքն անձամբ իր հրամանին ոչնչացընելու, իր կատարութեան գործքերն սնիրարեւ անպատեհ հրատարակելու է։ Դուռ երբէք եւրոպական պետութեանց կարգին մէջ առնուեցաւ, չորս ազգաց զոհիրանքն իր Մոլատիայի եւ Վալաքիայի վրայ ուանցած իշխանութեան մէջ հաստատուեցաւ, եւ այսօր բոլոր աշխարհքիս աչքին առջեւը պէտք է իր խօսքն եւ առնուլ եւ դարձեալ ու հպատակութեան փարիզէն իրեն զէմ հնչած պատիժն յանձն առնուլ։

Գա պարտաւորութեան գրն որ Փարիզի դահլիճը սուլթանին վրայ կը դնէ հետեւութիւնը, շատ յարմար բան մը է։ Ան բարեկին որ Մոլատիայի ընտրութիւնները կ'ոչնչացուին, Օսմանեան դրան նոյն գաւառներուն վրայ ունեցած իշխանութիւնը ջնջուած է։ Մի ազգն ոյնպիսի իշխանի մը վրայ մեծարանք կ'ունենայ, որն որ ուրիշ կառավարութեան մը հրամանաւ իր որոշումներն ետ կ'առնու։ Ասիկայ սուլթանին համար շատ աւելի մեհայոյ հարուած մը է քան թէ Ռուսաց ամէն յարձակումներն։ Իսկոյր փուշան իր վերհասութիւնն չմատուցուած եւ ոչինչ համարուած իշխանութիւնը մեծ արտաքուստ պաշտպանեց եւ պահեց։ Օլդենիցայէն մինչեւ Պալգանի շրջանները սուլթանին զորքն իրենց ոտքերուն իշխանութեան ամենեւին արտաքս մը չբերին, եւ Դանուբի մոտ գնացող յունական, գլաւեան եւ ռումեն ազգերն ամենեւին ատելի մը չունեցան իրենց վերհասութեան գրութիւնն ոչինչ բան մը համարելու։ Գաղղիա ամոր համար Ռուսաց ձեռքէն գանգին տուաւ որ ինքն անձամբ Օսմանեան տերութեան գէմ գործածէ։ Ինքն անձամբ ի՞նչ ընչել ան իշխանութիւնն որուն պահպանութեան համար Անգլիա եւ Աւստրիա այնչափ զոհերով իրեն օգնական եղան։

Մոլատիայի ընտրութեանց ոչնչացումը, Դրան վերին իշխանութեան ոչնչացումն է, Դանուբեան իշխանութեանց Օսմանեան պետութենէն զատուելուն սկիզբն է։ Միանգամայն միւս ազգերուն ալ ասք եղելուն նշան մին է։ սկիզբ է ընդհանուր քայքայման, եւ կամ սկզբնատարութիւնն փախճանին։ Եւ ասոնց վախճանն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ պետրոս մեծին կատարին կոտարումն։

Գա փախճանիս համար էին Ալման եւ Շերնայան, Մոլատիին ու Նաւատարմիներն, այնչափ

արիւնն ու կոտորածը, տէրութիւնց պարտքերն ու դեսպանաժողովները, դաշինքներն եւ աշխարհքիս կէսին կլած անհանդարտութիւնը։

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԻԵՆՆԱ, 8 ՕԳՈՍՏՈՍ։

ԻՇԽԱՐՀԱԿԱՆ Փերդինանդ Մաքս արքայազնը, մեծափառ կայսեր եղբայրն, ամսոյս 4ին իր ամուսնոյն հետ Պրիւսելէն մայրաքաղաքս գարձաւ եւ մեծ հանդիսիւ ընդունուեցաւ։ Յուլիա արքայադքսուհին (կայսեր մայրը) զինք դիմաւորելու համար մինչեւ Լինց դացած էր. շոգենաւին կեցած տեղը բոլոր կայսերական ընտանեաց Վիեննա գտնուող անդամները զինքը դիմաւորեցին եւ միչեւ Շէնպրունի ամառանոցն իրեն ընկերացան, ուր մեծափառ կայսրն ու կայսրուհին զինքն եւ իր ամուսինը մեծ սիրով ընդունեցան։ Իրենց պատուոյն համար կայսերական պալատին մէջ քանի մ'օր մեծամեծ հանդէսներ պիտ'որ կատարուին։

— Լատոնցքի սպարապետն իր հիւանդութենէն առողջանալով՝ Վերանցէն Ճամբայ ելաւ Միլան երթալու։ Իր երթալէն յառաջ քաղքին քաղաքապետն թուղթ մը գրեց եւ ժողովրդեան իրեն ցուցուցած սիրոյն համար մասնաւոր շնորհակալ եղաւ. միանգամայն թղթին հետ ոսկի մեծ գումար մը խրկեց որ քաղաքին աղքատներուն բաժնուի։

ԳԱՂԳԻԱ

Մ'ՈՆԻԹԷՕՐ լրագիրն ամսոյս 7ին կը ծանուցանէ թէ Մեծափառ կայսրն ու կայսրուհին երկոսին առուռան ժամը 9ին Օլդոն հասան։

Փարիզէն ամսոյս 1ին Վիեննայի Օդ ոյժ բոպ լրագրին կը գրեն։ Մոյսուիլի ընտրութիւններուն ուսիմն՝ հոս կեցող անգղիական դեսպանը պաշտօնէից հետ խոսակցութիւն մ'ըրաւ, եւ իր կառավարութեան կողմանէ ծանոյց թէ Ընդդիմ թէպէտ եւ Գաղղիոյի հետ ունեցած դաշնակցութիւնն հաստատուն պահել կ'ուզէ, սակայն իշխանութեանց խնդրոյն մէջ իր միչեւ հիմայ բռնած ընթացքէն ամենեւին եռ պիտ'որ չեկեռնոյ։ Ուրիշ կողմանէ կը հաստատուի թէ կայսերական կառավարութիւնն ոմն կերպով կը ջանայ Մոյսուիլի մէջ Յուլիսի 19ին եղած ընտրութիւններն ոչընչացուցանել եւ եթէ Օսմանեան գուռն ասոր բան չկատարէ, կը սպառնայ անոր հետ դեսպանական հաղորդութիւնը կտրել։ Կ'բսուի թէ Ռեշիտ փաշան՝ որն որ արդէն անգամ մ'երբ որ Ընդդիմ եւ Գաղղիա իրարու հակառակ պատասխաններ կ'բնէին, իր պաշտօնէն երլել ուզած էր, հիմայ նորէն պիտ'որ հրաժարի։ Սակայն պարզ պաշտօնէից փոփոխութիւն մ'աս խնդիրը չեկրնար լուծել, որովհետեւ ուրիշ մեծ տերութիւնց դեսպանք ալ խնդրոյն մէջ մաս ունին, որոնք այնպէս գիւրաւ տեղն պիտ'որ չտան։

— Նոյն քաղքէն գրուած լրերուն նայելով Իորտ Ռենշիլիին եւ Պր. Դուվընիլին մէջ անձնական թշնամութիւնն այնչափ սատակացած է որ իրենցմէ մէկուն հարկ է Կոստանդնուպոլսէն հեռանալ։ Շատ հաւանական կը կարծուի որ Պր. Դուվընիլ իր պաշտօնը պիտ'որ թողու։

ԱՆԳԼԻԱ

Ընդդիմեան խորհրդանոցին, ինչպէս նաեւ լրոյ անգղիական լրագրաց գլխաւոր նիւթը Հընդկաստանի ապստամբութիւնն է։ Կառավարութիւնը վերջին պաշտօնական լրերն՝ որոնք Յուլիսի 22ին Աղեքսանդրիայէն Լոնտոն խրկուեցան, նոյն ամսոյն 29ին առաւոտեան խորհրդեան մէջ հրատարակեց։ Ու լրերուն նայելով Տէրէիին Ընդդիմացոյ ձեռքն անցնելը սայդ չէ։ Պատնար զօրապետն ապստամբաց երկու յարձակումը եռ մղեր եւ իր քաղքին վրայ բռնած դիրքը պահեր է, ու կը սպասէ որ դաշտ օգնութիւնները հասնին։ Լոնտոնի մէջ շատ գէշ ազդեցութիւն ըրաւ ան լուրը թէ ապստամբք Տելհիէն գաւառ 3000 զօրաց բանակ մը դրեր են։ Պենկալայի բանակին 80 գնդերէն կէսն ապստամբութեան դրօշը բացած է, իսկ միւս կէսն Ընդդիմացիք իրենց տեղն արձակելին։ Ապստամբաց գլխաւորներն հաւատարիմ մնացած հնդիկ դնդերուն շատ գործակալներ խրկեցին որ զանոնք ալ ապստամբութեան յորդորեն։ Մասնաւոր Տելհիէն հնդկերէն յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ որուն մէջ ապստամբք իրենց ապրուստնին իրենց ապահովեցնելու կը ծանուցանեն թէ Եւրոպացիք կը ջանան բռնութեամբ ղեղքրիստոնեայ ընել, եւ աս պատճառաւ կ'բսեն, մենք անոնց դէմ ելանք որ մեր հաւատքը պաշտպանենք։ Ամէն մեր ձեռքն անցած Եւրոպացիները մեռցուցին. 100 թնդանօթ, շատ ռազմամթերք եւ ռազա դանձ ձեռք ձգած ենք։ Ով որ իր հաւատքը պահել կ'ուզէ դայ մեզի հետ միանայ որ Եւրոպացիները մեր երկրէն բոլորովին ջնջենք։ Ընդդիմական կառավարութիւնն ապստամբաց աս ճիգն եւ ապստամբութեան ունեցած տարածութիւնը տեսնելով՝ խորհրդոնոյին տարաբարեկ որ նորէն 10,000 զօրք ժողվէ եւ Հնդկաստան խրկէ։

Ընդդիմակէն կը ծանուցանեն թէ ճնաց ծովին մէջ գործող անգղիական նաւատորմիզը իրենցմեռաց 127 պատերազմական նաւերն՝ որոնց մէջ 900 թնդանօթի կը գտնուէր, բռնեց եւ ջնջեց։

ԻՏԱԼԻԱ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ վերջին ապստամբութեան քննութիւնները թէ Նէապոլոյ եւ թէ Սպրդինիայի մէջ կը շարունակուին։ Սրշափ որ աս քննութիւններն կ'երեւայ, եղած խռովութիւններն ապստամբաց վերջին փորձը չէր. Նէապոլիս յարձակող խռովարարաց գլխաւորին քովը շատ թղթեր գտնուած էին, նորահնար դրերով գրուած, որոնք սատիկանութիւնը կարող եղաւ կարդալ եւ ապստամբաց բոլոր յատակագիծն իմանալ։ Խռովարարք որոշած են որ եթէ իրենց առաջին փորձը չյաջողի նոյնն ուրիշ տեղ մը դարձնալ պիտ'որ փորձեն եւ ամենայն կերպով պիտ'որ ջանան իրենց խորհուրդը գլուխ հանելու։ Նէապոլոյ կառավարութիւնն առանց իմանալու եւ ոչ այնպիսի կարգադրութիւններ ըրաւ որ կարող է ամենայն խռովութիւնները քիչ ժամանակուան մէջ զսպել։ Չենոսա աւ զեռ կասարեալ հանդարտ չէ, ժողովուրդը միշտ վախի մէջ է որ ապստամբաց բացած ակռոնները պիտ'որ պայթին եւ նոյն շփոթութիւնն ժամանակ նորէն խռովութիւն պիտ'որ եղլի։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ԽԵԴՐՈՊՈՒՐԳԷն հեռագրով կը ծանուցանեն թէ մեծափառ կայսրն ամսոյս 1ին նոյն քաղաքն հասեր է։

— Կառպիոյ ծովին մէջ գտնուած ռուսական նաւատորմիզին մէկ մասն իր Լիբաւոյի հրամանատարին հրամանին ատակ Ատոնդրապատի մոտ ցնամոր աւազակ հանելու գրեր թիւրքմէններու քանի մը բերդերն ու գիւղերը կործանելու եւ շատ ռուս եւ պարսիկ գերիներ ազատեր է։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՒԱՌԻՈՆԷն իշխանութիւնց խնդիրն որուն վրայ Գաղղիայի դեսպանին եւ բարձրագոյն դրան մէջ ժամանակէ մը վեր գժտութիւն մը կար, Օսմանեան պաշտօնէից մէջ փոփոխութիւն մ'ընելու պատճառ եղաւ։ Վերոփաւ Ռուշիտ Ռոնշիտ փաշան տեղ Կիւոսրի (Գրիպրիզը) Մուսթաֆա փաշան մեծ նոպաքրա անուանեց, իսկ արտաքին գործոց պաշտօնն Ալի Փաշային տուաւ։ Միւս պաշտօնեայք իրենց պաշտօնին մէջ մնացին։ Ռեշիտ Փաշան Խանդիմանթի խորհրդեան գահերեց անուանեցաւ։ (Տես լրագրոյս սկիզբը գրուած տարին հասուածը)։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԳՈՒԳ ՆԱՒԱՊԵՏԻՆ

ՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՒ ԻՐ

ԱՂԵՒՈՐՀԱԲԻՍ ԲՈԼՈՐՏԻՔՆ ԸՐԱԾ

ԵՐԵՔ ՃՈՒՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հունիսի 6ին ոչ տեղս թող տուին, բայց առանց անցք մը գանելու, թէպէտ եւ իրենց կողմանէ ամէն մտադրութիւն ըրած էին։ Նաւերը նեղայցին բերանը 60երորդ աստիճանին վրայ երթեւեկութիւն մ'ընին, ուր տեղացիք իրենց սովորութիւնովը կը ցուցընէին որ Եւրոպացւոց հետ եւ շատ հաւական է որ Ռուսաց վաճառականներուն հետ հաղորդակցութիւն ունենին, եւ ուրիշ տեղեր ալ մնան, որոնք Ընդդիմացոց թագաւորին անուանին իրենց տերութեան սեպհականեցին։ Հոս Անտերսըն վիրաբուժին Օգոստոս 3ին մէկ տարիէն ունի սատիկ հիւծական ախտ կրելէն եղբը մեռաւ։

Այս կողմերուն բնակչաց բնակութիւնը գետնի տակ փորուած տուն մը է, որն որ 50 ոտք երկայն եւ 20 ոտք լայն է. ասոր յատակը ծովէն ցամաք նետուած փայտերով շինուած եւ խոտով ու հողով ծածկուած է։ Թէ վերի եւ թէ վարի կողմը քառակուսի ծակ մը կը գտնուի, որոնք սպասուհնի եւ դրան տեղ կը ծառայեն, մէջէն գուրս ելլալու համար դերան մ'ունին որուն վրայ աստիճանի ձեւով փորուած է։ Այս դետնափոր անելուն մէջ շատ ընտանիքներ կը բնակին, որոնք իրարմէ պզտիկ ճիւղերով բաժնուած են։ Քնանալու եւ դարձնելու համար փոքրամիտ ծածկուած փոսի պէս տեղ մ'ունին, եւ բոլոր տան մէջ միայն աս անկիւնը քիչ մը մաքուր կը պահուի, ասոր չորս կողմը կը կախուին իրենց զգեստները փոխանակելու ու մորթելու, որոնք իրենց հարբուտութիւններն են։ Ասոնցմէ զատ ունին նաեւ կոնք, դգալ, դգայլ եւ քար խմելու աման. շատ հարուստները կոմեայ մ'ալ կ'ունենան։ Այս կարասիքն ազէկ գործուած են, թէպէտ եւ իրենք բաց ի հագնիլ եւ կերալէ մ'ուրիշ գործիք չունին։ Թէպէտ եւ երկրամերն շատ քիչ էր, բայց ունի ունենալու բաղձանք չէին յայտներ. իրենց մտադրութիւնն ունի ճամբորդներուն ասելն վրայ էր, որովհետեւ իրենց տունն ոսկի շինուած էր։ Գալեթ ամենքն ալ ծխախոտ կը խմեն։ Կանայք կար կը կարեն, հոգաթափ կը շինեն եւ ծառայութիւնը կը ծածկեն։ Իսկ այլ նոյն իսկ ծառայուրը կը շինեն, եւ խառնիք հաստատուն եւ գեղեցիկ զամբիւղ ալ կը հիւսեն։ Ամէնը փորուած քար մը, որուն մէջ եղ եւ չոր խաս կը դնեն, իրենց քովը թէ կանթեղ, թէ աթոռ եւ թէ կոնքի տեղ կը ծառայէ։ Կրակ վառելու համար երկու ծծմբոյրն քարեր իրարու կը շփեն, եւ կամ սեղանի մը վրայի ծակին մէջի սրածայր գաւազանը արագութեամբ կը դարձընեն։ Կ'երեւայ որ ոչ պաշտպանական եւ ոչ յարձակողական զէնք մ'ունին, անուսակայր Թուք իրենց զէնքերը ժողված տուած պիտ'որ ըլլան։ Հաւանական է որ Ռուսերն սենոց մեծ ծառայութիւն գործածէն արդելած ըլլան, որովհետեւ. Գուգ առնոց քովը միայն պզտիկ ծառայութիւնը տեսաւ։

Համբորդութիւնը գէպ ի հիւսիս շարունակելով Գուգ թէ Ասիայի եւ թէ Ամերիկայի դիրքն ալ ազէկ որոշեց եւ իրենց վերջին ծայրերն ալ որոշ տեսաւ։ Ամսոյս 18ին դիեղ եւ հասարը առայցի պատուարի մը հասան, որուն մէջէն չէին կրնար անցնիլ. նոյն առենը հիւսիսային լայնութեան 70°, 44'երորդ աստիճանին վրայ կը գտնուէին։ Հոս սառոյցը 10—12 ոտք բարձր էր եւ աւելի հեռու ալ աւելի կը բարձրանար։ Սառոյցին վրայ մեծ ծովաձիեր կը տեսնուէին, որոնցմէ ոմանք իրենց կերակուր եղան։ Գուգ մինչեւ ամսոյս 29 նոյն սառուցեալ ծովուն մէջ երթեւեկ

կութիւն ըլլա, միջոցն պիտիներ նեղուցին նգիլբ-ները քննեց, եւ Հոկտեմբերի 2ին Նորէն Ռնա-լաքա դարձաւ եւ հոն խարիսխ նետեց, որպէս զի քանի մը նորոգութիւններ ընէ։ Հոս ասիթ ունենալ քանի մը Ռուսաց հետ տեսնուելու, որոնք խոստացան անդրիացի նաւապետին քանի մը թէ ծովային եւ թէ ցամաքային աշխարհագրական տեղեկութիւններ տալ, զորս որ ճշգրիտ կարարեցին։ 26ին նաւերը Սամանու-տահա նաւահանգիստը լծորդուցին, եւ գէպ ի Սանտուիչեան կղզիները նաւարկեցին, ուր որ Գուգ միտք ունէր քանի մ'ամիս մնալ եւ եաքէն դարձեալ Գամշատքա երթալ։ Ճոմբան Նոյեմբերի 26ին 20°, 55'երկայնաստիճանին վրայ Մովէ կղզին դտան. 30ին դարձեալ ուրիշ կղզեց մը հանդիպեցան, զոր որ տեղացիք Օվհիհէ կ'անուանէին. ան կղզին շատ մեծ ըլլալով իրեն բոլորտիքը դառնալու եւ եղերքը գնելու համար եօթը շաբաթ պէտք եղաւ։ Պղջերնիք մինչեւ հիմա տեսածներնէն ամենէն աւելի պտղաբեր եւ քիչ կանգնելի կ'երեւցին, այնպէս որ 1779ին Յունուարի 16ին հարաւէն աւելի ծառակուր իրենց նաւերուն բոլորտիքը պատեցին, որոնք մարդիներով, խոզերով եւ ուրիշ սնոնց երկրին բնակիչներուն լեցուած էին։ Գաղութիւն մը պատահելով Գուգ ծառակուրներուն վրայէն օդի մէջ հրացան մը պարպել՝ եւ չորս թնդանոթի արձակել առաւ, բայց ան բանս տեղացւոց միայն զարմանք պատճառեց, առանց զիրենք խռովելու։ Ամբոյ 17ին նաւերը խորշի մը մէջ խարիսխ նետեցին, զոր որ տեղացիք Քորսքաքուա կը կոչէին։ Տեղացիք իմանալով որ ցամաք եկնելու միտք ունին, աւելի եւս սկսան անոնց շորս կողմը խռնիլ, իրենց ուրախութիւնն աղաղակներով, երգերով եւ հազար ու մէկ պլանդակ ձեւերով կը յայտնէին։ Մարդիկներով նաւերը կը լեցուէին. իսկ կանայք եւ աղջիկ ծառակուր չուներնալով՝ լողալով նաւ կը վազէին, եւ շատերը նաւին մէջ կենալու տեղ չգտնելով ձկերու պէս ժամերով ջուրին մէջ կեցան։

Իրենց պցնլութիւնն եկող ցեղապետներուն մէջ Փարեա անուամբ երիտասարդ ցեղապետ մին ալ կար, որն որ իրենց այնպէս երեւցաւ որ միւսներուն ամենուն վրայ վերագուռութիւն մ'ունէր։ Ասիկա Հնդիկներուն կատարեալ բանաւորի պէս կը հրամայէր եւ իրեն հրամանները ճշտիւ եւ անմիջապէս կը կատարուէին։ Մէկ խօսք մը միայն ըսելով անմիջապէս որչափ որ նաւին մէջ հնդիկ կար ամենքն ալ ծով նետուեցան եւ սկսան լողալ, միայն մէկը քիչ մ'ուշացած ըլլալով յետդարձ մ'իրեն թիւէն բռնեց ծով նետելու։ Անգղեացւոց ըսաւ որ ինքը նոյն կղզոյն թագաւորին մերձաւոր ազգականն է, որն որ նոյն ատեն Մովէկ կղզին պատերազմ կ'ընէ, բայց քիչ մը վերջը պիտի դառնայ։ Զինքը բարեհամբերելու համար քանի մը պարգեւ տուին, եւ ինքն ալ իր հպատակներուն հրամայեց որ անկարգութիւն մը չընեն, եւ բարութիւնն ալ, որ նաւին մէջ խռովութիւն կը պատճառէին, անկէց վերնեց։ Ծառակուրներն ալ որոշեալ հեռաւորութեան մը մէջ կեցնելնէ տուաւ։ Մինչեւ նոյն ատեն դեռ պարզութիւն մը չէր պատահած, բայց քիչ մը վերջը բազմութիւնն եւ ապտակը շատնալով՝ ոչան դաղերը համբարձակութիւն տուին, մանաւանդ որ նոյն իսկ ցեղապետներն իրենց ծառաներուն ձեռքովն ան բանիս պատճառ կ'ըլլային։ Որոշեցուս հաքէն շատ գողցուած բաներ ցեղապետներուն տունը տեսան։ Գուգ նոյն օրը հանդիսութեամբ քսան ցեղապետին պսակութիւն ընելէն վերջը նաւը դարձաւ։

Երկրորդ օրը Նորէն ցամաք ելաւ, 8 դիտաւոր ալ հետն առած էր որպէս զի նաւին ջուր կրող նաւատաքները պաշտպանէ, եւ դիտանոց մը հաստատէ։ Նոյն վարձանին համար իրենց մոտիվի մը մտա դաշտ մը ցուցուցին, ուր որ գետնախնձոր տնկուած էր, եւ որպէս զի ժողովրդեան բազմութիւնը հոն չկարենայ դալ, թուրմերը նոյն տեղը նուիրական տեղ ըրին եւ բոլորտիքը ցցապատնէշ մ'ալ քաշելով արգելեալ տեղ եղաւ։

Գիտնականին քովը քուրմերու ընկերութիւն մը դտնելով, Գուգ քանի մը հոգի առած իրենց ցցելուվիճակն գնաց, որոնք իրեն դայլ տեսածներուն պէս դիմացն ելան եւ ձեռքէն բռնելով գինքը նուիրական չէնք մը տարին, որն որ Բրոնա կը կոչուէր։ Հոս գաւթին մէջ կուռքի մը քով գինքը նստեցուցին, եւ ինչպէս իրենց կուռքերուն կ'ընեին, այսպէս ալ իրեն վրայ կարմիր կերպաս մը փաթթեցին. եաքէն իրեն խոշ մ'ընծայեցին, որն որ յառաջուընէ պատրաստուած կրակով տարաքցած մոխրի մէջ ձգուելու, եւ այնպէս տարքցած խոզը նորէն իրեն ընծայելու բերին։ Քիչ մը ժամանակ հաստատացընելնէն վերջն իր տարին տակը դրին, շատ հնդիկ ընկերներ ալ անոր քովը դնելով։ Ասկից եաքն ամենքն ալ նստեցան, եւ բոլոր ճանապարհորդներուն համար նախատեսի մը պատրաստուեցաւ, որուն մէջ կար նոխած խոզ մը իսկ խոհեմներն ամա ընկերին էր, ամենուն, ըստ իրենց սովորութեանը, կերակուրը բերանին կը դնէին։

Այլ աս հանդիսութենէ եաքն, որով որ Գուգ ոսոսաւածացուցած էին, ամէն սնդամ որ Գուգ նաւէն ցամաք կ'իջնար միշտ գաւազանով քուրմ մ'իր առջեւէն կ'երթար, որպէս զի մարդիկներ իմանալնէ որ Օրոնա ցամաք ինքած է, եւ իրենց կը հրամայէր որ գետնի վրայ երկրպագութիւն ընեն։ Նոյնպէս ծովու վրայ ալ բուրմն իրեն ուղղեկից կ'ըլլար եւ կղզեցւոց Օրոնային գալը կ'իմացընէր, որոնք անմիջապէս երեսի վրայ երկիրպագութիւն կ'ընէին։ Նոյն իսկ ցեղապետները ղինքը գերագոյն յարգութեամբ մը կը մեծարէին։

Պէտ՝ էր շարունակի։

ԸՆԿՄՈՑ ԻՄՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԲՆԱԿԱՆ ԱՊԱԳԻՄԸ

Պր. Տիւրոյ տը լա Ռոշ Անգեղ եւ Քասլէին վրայ հետեւեալ զարմանալի սովորութիւնը կը պատմէ։ Ան թռչունները, կ'ըսէ, երեք ձագ ունենան որոնց թեւերը բաւական բուսած ըլլալով՝ կարող ըլլան քիչ մը թռչիլ, ամէն անգամ իրենց որսէն դարձած ատենին հէնարիներն զանոնք կրթելու բան մը, զոր օրինակ մուտք մուկ կամ ճնճղուկ մը կը բերեն եւ անոնցմով ձագերն իրենց կերն որսալու կը վարժեցընեն։ Պիտուած է որ ան թռչունները մասնաւոր ձայներ ունին՝ ոմանցմով ուզածնին իրենց ձագերուն կ'իմացընեն, եւ միշտ մի եւ նոյն բանն հասկըցընելու համար մի եւ նոյն ձայնը կը հանեն։ Տը լա Ռոշ Ամալ որ մը մէկ արու եւ մէկ էգ բազէ դիտէց որոնք մեռած ճնճղկով մ'իրենց բոյներ դարձան։ Իրենցմէ մէկը ճնճղուկը կոցին մէջ բռնած՝ բոյնին վրայ կը թռչէր եւ մանուկ ձայնով մը ձագերուն կ'իմացընէր որ թեւերնին բանան. երբ որ անոնք տարիկայ իրար կատարեցին, ծեր բազէն ճնճղուկը վերուն վար թող տուաւ ու ձագերն անոր վրայ յարձակեցան։ Ուաջին փորձն անյաջող գնաց եւ չկրցան զանիկայ բնկած տանիք բանել, վասն զի դեռ վարժուութիւն չունէին։ Մեծ բազէն որոշ նորէն կացոցը բանէց եւ դարձեալ վեր բարձրանալով՝ նոյնը դէպ ի ձագերը վար ձգեց, եւ անոնց իմաստ չատաւ որ ան կերն ուտեն մինչեւ որ զանիկայ բնկած տանիք չբանեցին։ Ան վարժուութիւնն ասոր ամենաարագ յառաջ գնաց. իսկզբան մեռած տնաուն մը սկսան ձագերուն նետել. եւ երբ որ զանիկայ թնաւ. տանն բանելու վարժեցան, իրենց ծնողքը կենդանի թռչուններ բերելու սկսան զարմանք շատ կամ քիչ վիրաւորած էին, բայց եաքը բոլորովին ուղղի թռչուններ բերին եւ. անոնցմով ձագերն ան ընելու վարժեցուցին։ Ան կրթութիւններն այնչափ ատեն շարունակեցին, մինչեւ որ ձագերն ատանց դժուարութեան իրենց որսը բանելու վարժեցան։

Ամենուն ծանօթ բան մին է թէ ինչպէս կատուն իր ձագերը մուկ բռնելու կը վարժեցընէ։ Որ կրթութիւնը նոխ վիրաւոր կամ քիչ մը թմրած մկով մը կը սկսի, զանիկայ իր ձագերուն առջեւը թող կու տայ եւ զանոնք կը յորդորէ որ վրան յարձակին. իսկ ինքը մոտաղութեամբ մի կը դիտէ։ Նէթէ մուկը փախչելու նշան մը ցուցընէ, անոր վրայ կը յարձակի եւ. այնպիսի վիճակի մը մէջ կը խոթէ որ ձագերը կարող կ'ըլլան գիւրաւ ոպտնել։

Տաւրիեղջիներն ըրած դիտողութիւններուն նպատակով՝ արծիւն իր ձագերը կռնակն առած օդին մէջ կը բարձրանայ եւ զանոնք վերէն վար թող կու տայ, որպէս զի անոնց թռչելու գործութիւնը փորձէ։ Նէթէ կարող չըլլան թռչիլ անմիջապէս առնոց օդնութիւն կը հասնի։

Պր. Գրուբան Փարիզի անասնոց փոկարանին մէջ դտնուած արջերուն վրայ հետեւեալ պատմութիւնը կը պատմէ։ Աս անասուններն այնչափ բազմացած էին որ փոկարանին սեռուն անոնց ամենը պահել չէր ուզեր, անոր համար որոշեց անոնցմէ երկուքն սպաննել։ Իրեն առաջարկեցին որ անոնց թոյն տայ, ուստի աս վախճանաւ պէտի խմորեղէններու վրայ քանի մը կարմիր բրուսիական թթու կխռեցուցին եւ իրենց յուցուցին։ Ալջերն անմիջապէս իրենց եաեսի տուրքներուն վրայ եկան եւ բերաններն բացին որ խմորեղէնները լանեն. սակայն անոնք բերաններն դպածին պէս շատ մը վար նետեցին եւ զարհուրած՝ իրենց բնակարանին մէկ հեռաւոր անկիւնը քաշուեցան։ Քիչ մ'եաքը նորէն խմորեղէնները մոտեցան եւ. զանոնք թաթիով լանելով՝ իրենց ջրի ամանին մէջ նետեցին, եւ ասդին անդին շարժելով՝ ագէկ լուացին։ Ասկէ եաքը կատու մը փրցուցին ու համը նայեցան, նորէն ջրին մէջ նետեցին ու լուացին, եւ աս գործողութիւնն այնչափ ատեն շարունակեցին, մինչեւ որ բոլոր թոյնն անոնց մէջէն ելաւ եւ ան ատեն համարձակ կերան։ Իրենց նետուած ամէն թուղթաւոր կերակուրներն աս կերպով կը լուային եւ եաքը կ'ուտէին, իսկ չթուղթաւորուած կերերն անմիջապէս կը կլլէին։ Ան անասնոց կեանքին իրենց ցուցուցած իմացականութիւնն համար խնայուեցաւ, եւ. թող տրուեցաւ որ բնական մահուամբ մեռնին։

Անասնոց իմացականութիւնն նշանաւոր պատգամներն մէկն որն որ չէ թէ միայն պիտանարարն այլ նաեւ ամէն տեսակ կապիտներուն վրայ ալ յայտնի կը տեսնուի, ան է որ որչափ որ իրենք կ'ուզեն ու կը ծերանան, իրենց իմացականութիւնը փոխանակ ուժնալու, կը նուազի։ Այծամարդն իր մատաղ հասակին մէջ զարմանալի որսորդութիւն, նենգութիւն, հնարագիտութիւն եւ ճարտարութիւն կը ցուցընէ. սակայն քիչ մը մեծնալուն պէս տխմար եւ ապուշ անասուն մը կը դառնայ։ Ասկէ կը հետեւի որ անասնոց իմացականութիւնը մարդուն իմացականութեան կատարելագործուելու կարողութիւն չունի։

Մինչեւ հիմայ ըսածներս նորէն աչքի անցընելով՝ կը տեսնենք որ, ինչպէս բնապատմութիւնքնագիտներն ալ յայտնի ցուցուցին, իմացականութիւնը մարդու եւ անասնոց հասարակ կարողութիւն մին է։ Բնապատմութիւնէն ոմանք կ'ըսեն թէ մարդն աս կարողութիւնն նկատմամբ անասուններէն միայն անով կը տարբերի որ ինքը նոյնէն շատ աւելի զարգացմամբ ունի, եւ աս առաւելութիւնն այնչափ սասանկ է որ, քանի որ քննութիւնները տարբեր ցուցուցած չէին, իմացականութիւնը մի միայն մարդու սեպհական կարողութիւն մը կը համարուէր։ Ուրիշները կը համարին թէ մարդուն իմացականութիւնը չէ թէ միայն ատաստանաւ կամ աստուածութեամբ, այլ նաեւ տեսակաւ ալ անասնոց իմացականութենէն կը տարբերի, այնպէս որ աս միրջնցն ուրիշ անուն մը պէտք էր տալ։

ԸՆԹՆԱԼԻՔԸՆԱԿՆ

Պէտք՝ Բոլորոտանի նշան ղրկեցաք։

Բագրատունեաց ցեղն Հայաստանի թագը կրօնցընելնէն ետքն, իրենց մէկ ճիւղը Վրաց երկիրը քաշուեցաւ, եւ հոն երկրին իշխաններուն

մեծամեծ ծառայութիւններ ընելով բարձր պաշտօնները հասաւ։ Ռուսաց Կատարինէ կայսրուհւոյն ժամանակին երբոր Ղրասաան ռուսական իշխանութեան հպատակեցաւ, Բագրատունիք ալ նոյն տէրութեան հպատակաց կարգը մտան։ Ասոնցմէ էր Պետրոս Բագրատունի իշխանը Ռուսաց անուանի զօրապետն։ Պետրոս 1762ին Ղրասաանի մէջ ծնած էր եւ 1783ին Ռուսաց զինուորական ծառայութեան մտաւ։ Լեհաստանի 1792ին եւ 1794ին պատերազմներն իրեն մեծ դաշտ մը բացին իր զինուորական հանճարն յայտնելու. եւ համբաւաւոր Սուվարով սպարապետին հրամանին տակ իր պատերազմական հմտութիւնն աւելի եւս կատարելագործելու։ Հինգ տարի եւրոպը (1799ին) Սուվարովին հետ Իտալիա գնաց, ուր չէ թէ միայն իր երեւելի ռազմագիտական հանճարն, այլ նաեւ մեծ անձնուիրական քաջութիւն ցուցուց, որոր համար Սուվարով զինքն իր աջ բազուկը կ'անուանէր։ Ապրիլի 26ին Գոլդնիայոյ զորքը Ադբայի գետքէն մղնելով՝ նոյն տեղը բռնեց։ Երկրորդ օրը Սուվարովին Մորոյ զօրապետին վրայ Գասանոյի քով բրած յաղթութեան մեծապէս օգնական եղաւ. նոյնպէս Դրեսպիայի պատերազմութիւն մասնակից եղաւ (Յունիսի 17, 18, 19)։ Նոյն տարուան Նոյեմբերին իր զորքովը Ռուսաստան դարձաւ։ 1802ին Գուդովով զօրապետին հրամանին տակ դաճուած զօրաց յատաջապահներուն հրամանատար դրուեցաւ։ Ան զօրապետին Ռուրիքացւոց բանակին հետ միանալու խորհուրդը չյաջողելով՝ ստիպուեցաւ։ Գոլդնիացւոց յաղթական զօրքին առջեւէն ետ քաշուիլ եւ իր վիճակապահենքը Բագրատունի իշխանին յանձնել։ Գոլդնիացիք Վիեննա առնելէն եւաւ Նոյեմբերի 15ին Դանուբ գետն անցան եւ իրենց յատաջապահ գունդը Լան սպարապետին հրամանին տակ Ռուսաց ետեւէն ընկաւ եւ Էսլլասպրունի քով անոնց վիրաւորականներուն հասնելով՝ նոյն տեղացին եւ կուսնեբուրգի մէջ զանոնք պաշարեց։ Միւրա զորդիական սպարապետը նոյեմբերի 16ին 30,000 զօրքով՝ աս միայն 6000 հոգի կազմուած գնդին վրայ յարձակեցաւ. սակայն Բագրատունի իշխանն աս յարձակումը քաջութիւնամբ ետ մղեց իր մեկ կողմն ապահովցընելու համար գեղ մը կրակի տուաւ եւ առնելով (ոչ-ՆԿ-) հնդապատիկ աւելի թշնամին ճեղքելով՝ իրեն ճամբայ բացաւ, ու յաջողութեամբ առաջն 26ին Վիեննայի քով բուն բանակին հետ միացաւ։ Ազեքսանդր կայսրը Բագրատունեանցն աս նշանաւոր գործքին համար զինքը զօրապետի տեղակալ անուանեց։ 1806ին եւ 1807ին պատերազմներու մէջ գործեալ Ռուսաց յատաջապահ գնդին կը հրամայէր եւ Ալլաուի (Փետր. 7 եւ 8), Հայլսպերկի (10) եւ Պրիանտի (Յուն. 14) պատերազմներուն մասնակից եղաւ։ Յունիսի 20ին Միւրատի հետ զինադադար լուսաւ, որուն ետեւէն յաջորդեց Դիլզիի խաղաղութիւնը։

Վենդրիկ զօրապետին տակ Գիրնատայի մէջ 1808ին առանձին գնդի մը հրամանատար դրուելով՝ Շուեսանեանց հետ պատերազմեցաւ եւ յաջորդ տարին Մայիսի 17ին Տէօսլէն շուրջ զրաստեան Ալանտեան կղզիներէն վրնտեց։ Նոյն տարուան Սեպտեմբերին Ռուսաց Ռոյսաբա գործոց բանակին հրամանատար Բարգրաթիոնի իշխանը մեռնելով՝ Բագրատունին անոր տեղն անցաւ, սակայն Պարգրաթիոնի քով (Սիլիստրայի մօտ) յաղթուելով՝ 1810ին սկիզբն եւ կանչուեցաւ։

Բագրատունի իշխանին զինուորական հանճարն առաւել եւս երեւան եկաւ, դարձեալ 1812ին Ռուսաստանի վրայ բրած յարձակման ժամանակը։ Նոյն ժամանակը Ռուսք երկու արեւմտեան բանակներ ունէին՝ որոնց առաջինին կը հրամայէր Պարկլէ աղ Դոլլի եւ Պրոտոց կը կենար, իսկ երկրորդին հրամանատար Բագրատունին էր, որն որ իր բանակատեղը Ալանիմ դրած էր։ Դարձեալ աս երկու բանակներուն զատուիլն իրեն սպառին գործածել ուզելով՝ առաջին բանակին վրայ յարձակեցաւ. սակայն Բագրատունին շուտ մ'իր կարգապրութիւններն ըրաւ, եւ Ճամբայ ելաւ որ Պարքլէ աղ Դոլլիին հետ միանայ։ Ան հնարագէտ եւ ալի ընթացքին ժամանակը որն որ նուազ իր թշնամիներուն մեծ զարմանք պատճառուց, 6000 լեհ զօրաց գունդ մը բոլորովին ջնջեց։ Յուլիսի 25ին Տաուրոգգոյին վրայ հասնելով՝ որն որ Մոհիլեւի քով իրեն դէմ գնելու պատրաստուած էր, եւ զանիկայ եւս վանելով՝ Սմոլենսքի քով Պարքլէին հետ միացաւ։

Օգոստոսի 17ին անցեալ պատերազմին մէջ ինքը ձակատին ձախ թեւին կը հրամայէր եւ բանակին եւս յաջողուած ժամանակը վերջապահ գունդին հրամանատար էր։ Մոսկուայի պատերազմին մէջ (Սեպտ. 7) դարձեալ ձախ թեւին հրամանատարութիւնն առաւ, եւ մեծ արութեամբ ու հաստատութեամբ Դարլիայոյ շատ յարձակումներն եւս վանեց. բայց վերջապէս սարսափելիս իրմէ շատ աւելի զօրաւոր թշնամւոյն տեղի տալ եւ ետ քաշուիլ, մինչեւ որ Գուդովով զօրապետին խրկուած գնդերով զօրացած՝ դարձեալ թշնամին ետ մղեց եւ իր առաջին դիրքը նորէն ձեռք ձգեց։ Դոյն ժամանակը մահացու վէրք մ'ընդունելով՝ գերեզմանական մահուամբ պատուոյ պաշտին վրայ մեռաւ (1812, Սեպտ. 7), իր անունն անմահ թողլով եւ իր ժամանակուան հռչակաւոր զօրավարներուն կարգը դասուելով։

ԽԱՌՆ ԼՐԵՐ

Հարիւրամեայ խաղաղութիւն մը։

Ասոր Եւրոպի մէջ վերջերս մի հնարագիտութիւնն որով մարդու մը յափշտակուած ստակն առանց գատաստանի նորէն ձեռք բերել տուաւ, խորհրդաւորութեան կլլուաղ նիւթ եղած է։ Քաղաքին մէջ բնակող արուեստաւոր մը խնայութեամբ 100 ոսկերին ժողված էր, բայց պահելու տարաքով տեղ մը չգտնելով՝ գոնէ տունը վկայի կամ ընկերագրի իր բնակած պանդոկին պանդուկապետին յանձնեց որ պահէ։ Քանի մ'օր նոյնը հարկաւորութիւնն ստիպեց որ զանոնք եւս առնու, սակայն պանդոկապետն իր անիկ ստակ առած բլլալը բոլորովին ուրացաւ, եւ անոր ուզածն հատատութեամբ մերժեց։ Դժբախտ արուեստաւորն ապրէն իր ստակը ձեռք ձգելու յոյսը բոլորովին կտրած էր, երբ որ իր բարեկամներէն մէկը խորհուրդ տուաւ որ բանն իրեն ծանօթ փաստաբանի մը ծանուցանէ։ Զրկեալը հիւպատ եւ տակէ մեծ յոյս մը չունենալ, ի վերջոյ այսր ամենայնի բարեկամին խորհուրդն ի գործ դրաւ։ Ասոր հնարքը շատ գիւրին է, լուսաւ. իրեն փաստաբանը, նոյն պանդոկին մէջ բնակիչը շարունակ եւ անհատատրիմ պանդոկապետին հետ այնպէս վարուէ, իբրեւ. թէ ամենեւին բան մը պատահած չէ։ Եւ թէ որ նորէն ինծի եկու որ ընելիքդ քեզի ծանուցանեմ,, Արդեր մեծ զարմացմամբ գնոյց եւ 8 օրէն նորէն փաստաբանին եկաւ, որն որ իրեն իր բռակէն 100 ոսկերին տարով՝ "Ա, լաւ, ասանք պանդոկապետին տար եւ վկայի մ'առջեւ անոր յանձնէ որ պահէ, եւ երեք օրէն դարձեալ ինծի եկու,, Ան հրամանն ալ կը կատարուի, եւ պանդոկապետն ընտանի կերպով մը յանձն կ'առնու աս անգամ ստակը պահել։ Երեք օր նոյնը փաստաբանը պրկեալ արուեստաւորը պանդոկապետին կը խրկէ որ առած ստակն եւս ուզէ, բայց վկան՝ հետը չառնի,, Պանդոկապետը կը մտածէ թէ աս ան. գամ ստակն ետ չտալը կարելի չէ, որովհետեւ վկայի մ'առջեւ արուած է, ուստի կը հանէ 100 սովերին կու տայ, զորն որ զրկեալը շուտ մը փաստաբանին կը ծանուցանէ։ "Հիմայ, կ'ըսէ անիկայ, վկան հետդ առած գնա պանդոկապետէն նորէն ոսկիդ ուզէ,, Արուեստաւորն աս հրամանին վրայ զարմացած, իր բարեբարին մեծագոյն շնորհակալ կ'ըլլայ եւ ըսածն ի գործ կը դնէ։ Թէպէտ եւ պանդոկապետն խիզբաեն, սրդէն ոսկիդ տուած եմ ըսելով, կ'ուզէր փախուստ տալ, բայց ան. սանելով որ հակառակորդն իր պահանջմանէն ետ չիկենար, եւ եթէ դատաստանի երթալու ըլլայ, անիկայ իր կողմը վկայ մ'ունի, արդէն իր ապահով ստացուածը կարծած 100 ոսկերէնն անոր ձեռքը կը յանձնէ։

Դաղլիայի դէմն։

Գոդղիայի օդն եւ երկիրը դիւրոյ մշակութեան շատ յարմար է։ Իր սքանչելի գիւղերը, փարթամ Շամպանեան, եւ քաղցրահամ Գուրկուանան եւ Գոբոցի գինիներն աշխարհատարածանոթ են։ Իր 76 գաւառներուն մէջ գինի կը մշակուի. 1789ին այս գինիներուն բռնած երկիրը 1,350,000 հեկտար էր, իսկ հիմայ 2,130,000ի եկաւ։ Այս չափ գետնի վրայ 37,872,000 հեկտոլիտր գինի յառաջ կու գայ, որոնք 478,088,000 ֆրանկ արժէք ունին։ Ան ստակին գլխեմէ 7 միլիոն մարդ կ'ապրին, եթէ ասկառագործները (ՖԱՍԸ), սայլարարները, գինու վաճառականները, միջնավաճառներն եւ այլն, իրենց ընտանեաց հետ գինի մշակելու գործին մէջ գրուին։ Տէրութիւնը գինիէն տարին 124 միլիոն ֆրանկ տուրք կ'առնու։ Ուստի եւ աս 2,130,000 հեկտար երկիրն՝ որն որ բոլոր Դաղլիայի հազիւ 25երորդ մասն է, անոր բնակչաց հինգերորդ մասը կը սնուցանէ. եւ տէրութեան առած բոլոր առուրին եսմնէրորդ մասը կու տայ։ Դրսի երկիրներ խրկուածը 1,554,000 հեկտոլիտր է, որն որ 70 միլիոն ֆրանկի արժէք ունի եւ Դաղլիայէն դուրս եկած վաճառքին 11 մասին մէկն է։

Վիեննայի նորէն բռնելը։

Յունիսի 20ին Նէապոլսէն կը գրեն։ Երկոյն մանանակէ վեր Վեսուվ լիրան մէջէն ահագին ձայներ կը լսուէին, որն որ անոր մնացեալ բրնկելուն նշան մին էր եւ բոլոր մնացուորդ բնակիչները մեծ անձկութեան մէջ ձգած էր։ Ցասնաւ հինգ սրէ վեր սկսած էր իր բերանէն թանձր մուխ հանել, եւ մինչեւ ամսոյս 19ին իրիկունն սկսաւ լաւայի լոյն հեղուլ մը գուրս թափել, բայց բարեբախտութեամբ Գոսսոյ ամ Գարանէ ըսուած խորշին ուղղութիւնը լրանց, որով ուստանց վնաս մ'ընելու ծով թափուեցաւ։ Ան դէպքը նեապոլսոյ բնակչաց մեծ մտատանջութիւն մը բերաւ, որոնք ջանքերով լերան վրայ ելան որ մոտանց անուանն։ Ասոր կենսունելն անմիջապէս հոն սահման մը քաշեցին որ գժբախտութիւն մը չպատահի։ Քաղքին պանդոկապետներն արդէն հետզհետէ Ֆրանսայէն ամէն կողմն աս բանիս լուրը ծանուցած են, որպէս զի ոտարականները աւելանալու հրաւիրեն։

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԴՐԱՄԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

1857 ՕԳՈՍՏՈՍԻ	1 (20)	3 (22)	4 (23)	5 (24)	6 (25)	7 (28)			
Ամստերտամ 100 Հոլանդական ֆլորին արծաթ ֆլորին	86¾	86½	86½	86½	86¾	86¾	2 տարիս	տեւող	եւ տարի
Բանկոյի 100 ընթի ոսկի ֆլորին	104½	104¼	104¾	104½	104½	104½	½	"	"
Լիսաբոնայ 300 Դիսպանական ֆլորին	104	104	104	104	104	104	2	"	"
Լոնդոնի 1 ֆունտ ոսկիներին	10.10	10.10½	10.10	10.10½	10.10½	10.12½	3	"	"
Համբուրգի 100 մարկ պանկոյ	76⅞	76⅞	76⅞	76¾	76⅝	76⅝	2	"	"
Փարիզի 300 ֆրանկը	121¼	121⅜	121½	121⅜	121⅛	121½	2	"	"
Միլան 300 աւստրիական լիրան	103	103⅛	103⅛	103	103	103½	2	"	"
Փարիզ 300 ֆրանկը	121¼	121½	121½	121¾	121⅝	121⅝	2	"	"
Ֆրանքֆուրտ ամ Մայնի 120 ֆլորին	103¾	104⅛	104⅛	104⅛	104⅛	104⅛	3	"	"
Կ'Պոլիս, 1 ասլանաթ արծաթ ֆլորին	փարատ	—	—	—	—	459	31	որ	"
Պարբերէ " " "	"	265	264½	264½	264½	264	31	"	"
Վերոյշեղ (Ռենտայ)	7¾	7¾	7¾	7¾	7¼	7¾			
(Agio) Ընթափէ	4¾	5¼	5½	5½	5½	5¼			